

ביאור הדף מסכת הוריות דף ה'

משנה. אם הורו בית דין בטעות להתיר את האיסור, ועשו כל הקהל או רובם על פיהם, לדעת רבי מאיר מביאים כולם פר העלם דבר של ציבור אחד, ואם טעו והתירו איסור של עבודת כוכבים, מביאים גם פר העלם דבר וגם שעיר חטאת, ולדעת רבי יהודה באיסור רגיל כל שבט מביא פר, ובאיסור של עבודת כוכבים כל שבט מביא פר ושעיר. ולדעת רבי שמעון מביאים גם פר לכל שבט וגם פר אחד לכולם, וכן בעבודת כוכבים גם בשעיר.

ואם הורו בית דין ועשו שבעה שבטים או רובם על פיהם, לדעת רבי מאיר מביאים כולם פר העלם דבר של ציבור אחד, ואם טעו והתירו איסור של עבודת כוכבים, מביאים גם פר העלם דבר וגם שעיר חטאת, ולדעת רבי יהודה באיסור רגיל כל שבט מאלו שחטאו מביא פר וכלומר ז' פרים, ואף שאר השבטים מביאים כולם פר מכל שבט, ולדעת רבי שמעון מביאים גם פר לכל שבט שחטאו ועוד פר אחד לכולם, וכן בעבודת כוכבים גם בשעיר, כך שמביאים ח' פרים וח' שעירים.

ואם הורו בית דין של שבט מסויים ועשו רוב אותו השבט על פיהם ושאר שבטים לא חטאו, לדעת רבי יהודה אותו השבט חייב פר ושאר השבטים פטורים, אך לדעת חכמים אף אותו השבט פטור, כי אין דין פר העלם דבר בטעות של שבט, אלא בהוראת בית דין הגדול בלבד, שנאמר "ואם כל עדת ישראל ישגו".

גמרא. מביאה הגמרא ברייתא שמביאה את המחלוקת הזו, ומוסיפה עליה, שאמרה הברייתא שאם בית דין ידעו שהורו וטעו, אבל טעו במה הם הורו הם פטורים, וכגון שהורו שחלב מותר, וטעו וחשבו שהורו שדם מותר ואכלוה חלב ודם, שפטורים, ולומדים זאת ממה שנאמר "ונודעה החטאת" שצריך שיידעו גם במה חטאו.

ומביאה הברייתא את דעת רבי יהודה שאם חטאו שני שבטים מביאים שני פרים, ואם חטאו שלשה מביאין שלשה, כי נאמר "הקהל" ולא קהל, ללמד שכל קהל וקהל חייב, ואף שאר שבטים שלא חטאו מביאין על ידיהן פר כל שבט, ואף את זה לומדים ממה שנאמר בפרשה פעם נוספת "הקהל" ולא נאמר קהל.

ולדעת רבי שמעון ז' שבטים שחטאו מביאין ז' פרים, ובית דין מביאים מחמתם פר נוסף, כיון שנאמר למטה בסוף הפרשה לגבי הקרבן "והקריבו הקהל", ונאמר בתחילתה לגבי השגגה בחטא "ונעלם דבר מעיני הקהל", וכפי שהקהל שנאמר בחטא הכוונה לבית דין שאף הם שגו עם הקהל, כך גם לגבי חיוב הקרבן כשנאמר קהל הכוונה גם לבית דין שצריכים להביא קרבן.

ולדעת רבי מאיר גם אם ז' שבטים חטאו בי"ד מביאים עליהם פר אחד והם פטורים, ולומד זאת הפוך מפר כי לדעתו מה שנאמר "ונעלם דבר מעיני הקהל" הכוונה לבית דין ששגו, ולכן גם לגבי הקרבן "והקריבו הקהל" הכוונה לבית דין שרק הם מקריבים קרבן.

ורבי שמעון בן אלעזר אמר בשם רבי מאיר שאם חטאו ששה שבטים והם רובו של קהל, או ז' אע"פ שאינם רובו של קהל, כיון שהם רוב שבטים מביאים קרבן.

וכעת דנה הגמרא בדברי הברייתא, על מה שאמרה הברייתא שמהפסוק "ונודעה החטאת" לומדים שצריך שיידעו במה חטאו, אומרת הגמרא שלכאורה המשנה לא סוברת כרבי אליעזר שאמר במסכת כריתות, שאדם שוודאי אכל או חלב או חטאת חייב קרבן, כי אם כך אף כאן יהיו חייבים קרבן כי למעשה טעו בהוראה.

ודוחה רב אשי שכאן נאמר "אשר חטאו עליה", ולכן רק כאן אומרים שצריך שיידע בדיוק במה חטאו. ומה שלגבי חטאת נאמר "אשר חטא בה" לדעת רבי אליעזר אין הכוונה שיידע וודאי במה חטא אלא ללמד שמתעסק פטור מחטאת.

ומבארת הגמרא את טעמו של רבי יהודה בברייתא שנאמר בפסוק פעמיים "הקהל", והאות ה' מרבה עוד פעמיים, ומפעם אחת לומדים לחייב כל קהל וקהל וכלומר כל שבט ושבט בקרבן, ומפסוק אחד לומדים שצריך שההוראה תהיה תלויה בבי"ד כלומר שהם ישגו בהוראה, והמעשה בקהל וכלומר שכדי

לחייב את הקרבן צריך שהקהל ישגה בפועל במעשה, ומאחד לומדים שאף השבטים שלא חטאו נגררים ומביאים קרבן, ומאחד לומדים שאף שבט אחד שעשה בהוראת ב"ד חייב.

ורבי שמעון שסובר שמה שנאמר "ונעלם דבר מעיני הקהל" עם ה' אין זה לימוד אלא הדרך לומר כך, ולכן יש רק שלושה קהל ללמוד מהם, ומאחד לומדים שכל שבט וכלומר כל קהל חייב, ומהשני לומדים ממה שהקהל בתחילה נאמר על בית דין עם הקהל, כך גם לגבי הקרבן.

ולדעת רבי מאיר בכלל לא לומדים ממה שנאמר האות ה' ב"הקהל" ולכן יש רק ב' פסוקים ללמוד מהם שכפי שבשגגה בית דין ולא הקהל כך גם בקרבן.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר שאמר שאם ז' שבטים חטאו חייבים אפילו אם אינם רוב הקהל לומדים זאת ממה שנאמר "והיה אם מעיני העדה" שמשמע אפילו מיעוט, ואחר כך נאמר "כי לכל העם בשגגה" שמשמע רוב, ולומדים שאם יש מיעוט שהם רוב שבטים אף באופן כזה חייבים.

עמוד ב'

והוסיף אביי שרבי שמעון ורבי מאיר שלא לומדים מ"הקהל" שההוראה תלויה בבית דין והמעשה תלוי בקהל, לומדים זאת מהפסוק "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה".

ורבא אמר שלומדים זאת מהפסוק "מלכל העם בשגגה", ואומרת הגמרא שצריך את שני הפסוקים כי מהפסוק "והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" משמע שאפילו מיעוט חייבים, ולכן צריך את הפסוק "כי לכל העם", אבל מהפסוק "כי לכל העם" לבדו אי אפשר ללמוד כי אז היה משמע שצריך שאף בית דין יעשו את המעשה, ולכן נאמר "מעיני העדה".

שואלת הגמרא שהרי הפסוקים האלו נאמרו לגבי עבודת כוכבים ולא לגבי קרבן העלם דבר של ציבור, ועונה הגמרא שלומדים בגזירה שווה "המילה מעיני" שנאמרה שם למילה "מעיני" שנאמרה כאן.

במשנה התבאר שאם הורו בית דין של שבט אחד, לדעת רבי יהודה אותו השבט חייב פר ושאר השבטים פטורים, אך לדעת חכמים אף אותו השבט פטור, כי אין דין פר העלם דבר בטעות של שבט, אלא בהוראת בית דין הגדול בלבד. ומסתפקת הגמרא לדעת רבי יהודה אם שבט אחד חטא בהוראת בית הדין הגדול, האם שאר השבטים חייבים אף הם קרבן או פטורים.

ושורש הספק האם דווקא בשבעה שבטים שהם רוב שאר בשבטים מביאים עמהם קרבן או אפילו בשבט אחד.

ומנסה הגמרא להוכיח מברייטא שאומרת שלדעת תנא קמא מביאים פר אחד ולדעת רבי שמעון שני פרים, וודאי שלא מדובר כשחטאו שבעה שבטים, כי אז לדעת רבי שמעון צריך להביא שמונה פרים, שבעה לשבעה שבטים ואחד נוסף להבית דין, ולא מספיק שניים. אלא וודאי שמדובר שחטא רק שבט אחד, על ידי בית הדין הגדול, כי הרי לדעת רבי שמעון אם חטא על ידי בית דינו אינו מביא קרבן, ולמעשה רואים שבאופן שחטא שבט אחד על ידי בית הדין הגדול, השאר פטורים מקרבן לדעת תנא קמא.

ולא יתכן שתנא קמא זה רבי מאיר כי הרי לדעתו רק אם רוב הקהל חטאו הם חייבים קרבן, ולכן מוכרח שתנא קמא זה רבי יהודה, ורואים שלדעת רבי יהודה היכן שחטא שבט אחד על ידי בית הדין הגדול רק הם חייבים קרבן.

ודוחה הגמרא שאפשר לומר שהמשנה לא כדעת רבי יהודה, ולא מדברת באופן שחטא רק שבט אחד, אלא שמדובר שחטאו ששה שבטים שהם רוב הקהל, ומביאים קרבן אחד, וכדעת רבי שמעון בן אלעזר שכולם מביאים פר אחד, ולרבי שמעון כיון שאין כאן גם רוב שבטים מביאים כולם קרבן אחד חוץ מהבית דין.

ולמעשה מביאה הגמרא ברייתא שאומרת בפירוש שרבי יהודה אומר ששבט שעשה בהוראת בית דין אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורים, אבל אם עשה בהוראת ב"ד הגדול אפילו שאר שבטים חייבים.

ואמר רב אשי שמדוייק כך אף מהמשנה שלנו שאומרת שאם בית דין של אותו השבט פסק ועשה אותו השבט על פיהם, אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורים, וממה שאמרה המשנה ושאר שבטים פטורים, משמע שדווקא באופן כזה הם פטורים אבל אם טעה אותצו השבט בהוראת בי"ד הגדול אפילו שאר השבטים חייבים.

עוד מסתפקת הגמרא לדעת רבי שמעון שאם חטאו שבעה שבטים כל שבט מביא פר, האם אף שבט אחד שעשה בהוראת בית דין הגדול חייבים בפר או שפטורים כי הם מיעוט.

ומנסה הגמרא להוכיח שדעת רבי שמעון ששבט אחד חייב קרבן, מהברייטא שהובאה לעיל שאומרת שלדעת תנא קמא מביאים פר אחד ולדעת רבי שמעון שני פרים, וודאי שלא מדובר כשחטאו שבעה שבטים, כי אז היה צריך שמונה פרים, אלא וודאי שמדובר שחטא שבט אחד.

וודאי שחטא בהוראת בית דין הגדול, כי הרי רבי שמעון סובר שבהוראת בית דין אחר לא חייבים, וממילא רואים שלדעת רבי שמעון חייב אפילו על שבט אחד בהוראת בית דין הגדול.

ודוחה הגמרא שהרי יוקשה לנו כפי שהוקשה לעיל מי הוא התנא קמא בברייטא, הרי לדעת רבי מאיר צריך רוב קהל, ולדעת רבי יהודה גם שאר השבטים צריכים להביא קרבן, ולכן וודאי שמדובר בברייטא שחטאו רק ששה שבטים, ולכן לדעת רבי שמעון מביאים כולם רק קרבן אחד חוץ מהקרבן של הבית דין, כי אין כאן רוב קהל.

והתנא קמא זה רבי שמעון בן אלעזר שבאופן כזה יחד עם הבית דין מביאים רק קרבן אחד.

ולמעשה מוכיחה הגמרא מברייטא שאומרת שלדעת חכמים לעולם שבט אחד אינו חייב אלא על הוראת בית דין הגדול, וודאי שחכמים הם רבי שמעון, כי לדעת רבי מאיר הרי שבט אחד אף פעם לא חייב, ורואים שלדעת רבי שמעון אם שבט אחד עשו על פי בית דין הגדול חייבים.

ושואלת הגמרא מהיכן לרבי יהודה ורבי שמעון ששבט אף הוא נקרא "קהל", ולכן אף שבט אחד שחטא חייבים בקרבן. ומנסה הגמרא לומר שהם לומדים זאת מהפסוק "ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים נכח החצר החדשה" וביאר רבי יוחנן שחדשה הכוונה שחידשו דברים ואמרו טבול יום אל יכנס במחנה לוי, ולמעשה רואים שהקהל של שבט יהודה שהיה בירושלים נקרא קהל, אך דחה רב אחא בר יעקב ששם היה גם את שבט בנימין ואין כאן ראיה שאפילו שבט אחד נקרא קהל.

ולכן אמר רב אחא בר יעקב שלומדים זאת ממה שנאמר בפסוק שאמר הקב"ה ליעקב "הנני מפרך והרביתיך ונתתיך לקהל עמים וגו'", ואז נולד בנימין ורואים ששבט אחד אף הוא נקרא קהל.

ושאל רב שבא את רב כהנא שאולי כוונת הפסוק היא שאחרי שיוולד בנימין כל ילדיו יחד יקראו קהל, וכלומר כל י"ב השבטים. והשיב לו רב כהנא שאם כן יוצא שרק י"ב שבטים יחד נקראים קהל ולא י"א, והרי לעיל נאמר שקהל יהודה ובנימין כן נקראו קהל.

